

PROGRAM I. ČÁSTI KONFERENCE: VZNIK A VÝSTAVBA MĚSTA V MEZIVÁLEČNÉM OBDOBÍ

20. 5. 2010 BÍLÁ GALERIE TĚŠÍNSKÉHO DIVADLA

8:45–9:30 prezentace účastníků
9:30–9:45 slavnostní zahájení konference, organizační pokyny

Na cestě ke zrození města

- 9:45–10:00 **Rozdělená města v Evropě ve 20. století**
prof. PhDr. Zdeněk Jirásek, CSc.; Slezská univerzita v Opavě
- 10:00–10:15 **Těšín a Těšínsko – vztah města a regionu**
doc. PhDr. Rudolf Žáček, Dr.; Slezská univerzita v Opavě
- 10:15–10:30 **Těšínsko v letech 1918–1920 a politické okolnosti vzniku města Český Těšín**
prof. PhDr. Dan Gawrecki, CSc.; Uniwersytet Opolski w Opolu
- 10:30–10:45 **Utváření hranic ČSR v Těšínsku, na Oravě a Spiši v letech 1918–1920, širší kontext „těšínského problému“**
PhDr. Martin Chmelík; Oravské múzeum P. O. Hviezdoslava v Dolnom Kubíne
- 10:45–11:00 **přestávka na kávu**
- 11:00–11:15 **Vytyčování státní hranice ČSR na Těšínsku v roce 1920 a předpoklady zrodu nového města**
RNDr. Tomáš Grim, Ph.D.; Český úřad zeměměřičský a katastrální Praha
- 11:15–11:30 **Košicko-bohumínská dráha a její role v dějinách města Český Těšín**
PhDr. Petr Popelka, Ph.D.–Mgr. Michaela Závadná; Ostravská univerzita v Ostravě
- 11:30–11:45 **diskuze**
- 11:45–12:00 **slavnostní zahájení fotografické výstavy „Český Těšín – 90. výročí města“ ve Velké galerii Těšínského divadla**
- 12:00–13:00 **přestávka na oběd**

Dvě desetiletí rodícího se města (1918–1938)

- 13:00–13:30 **Fenomén urbanizace a architektonický rozvoj Českého Těšína v kontextu budování ČSR v letech 1918–1938**
doc. PhDr. Pavel Šopák, Ph.D.; Slezská univerzita v Opavě
- 13:30–13:45 **Politický a správní vývoj Českého Těšína v období 1. republiky**
doc. PhDr. Marie Gawrecká, CSc.; Slezská univerzita v Opavě
- 13:45–14:00 **Hospodářský obraz Českého Těšína v meziválečném období**
Mgr. Ilona Pavelková; Muzeum Těšínska v Českém Těšíně
- 14:00–14:15 **Proměny českého, polského a německého školství v Českém Těšíně v letech 1918–1938**
doc. PhDr. Blažena Gracová, CSc.; Ostravská univerzita v Ostravě
- 14:15–14:30 **přestávka na kávu**

Varia

- 14:30–14:40 **Ustanovení úředního názvu města Český Těšín**
Mgr. Martin Krůl; Muzeum Těšínska Český Těšín
- 14:40–14:50 **Heraldické symboly Českého Těšína**
PhDr. Karel Müller; Zemský archiv v Opavě
- 14:50–15:00 **Vojenská posádka v Českém Těšíně**
Mgr. Petra Blažejová; Muzeum Těšínska Český Těšín
- 15:00–15:10 **Působení řádu sester sv. Karla Boromejského v Českém Těšíně v letech 1920–1953**
Mgr. David Mandát; Ostravská univerzita v Ostravě
- 15:10–15:30 **diskuze**
- 15:30 **zakoření konference; poděkování účastníkům a posluchačům**

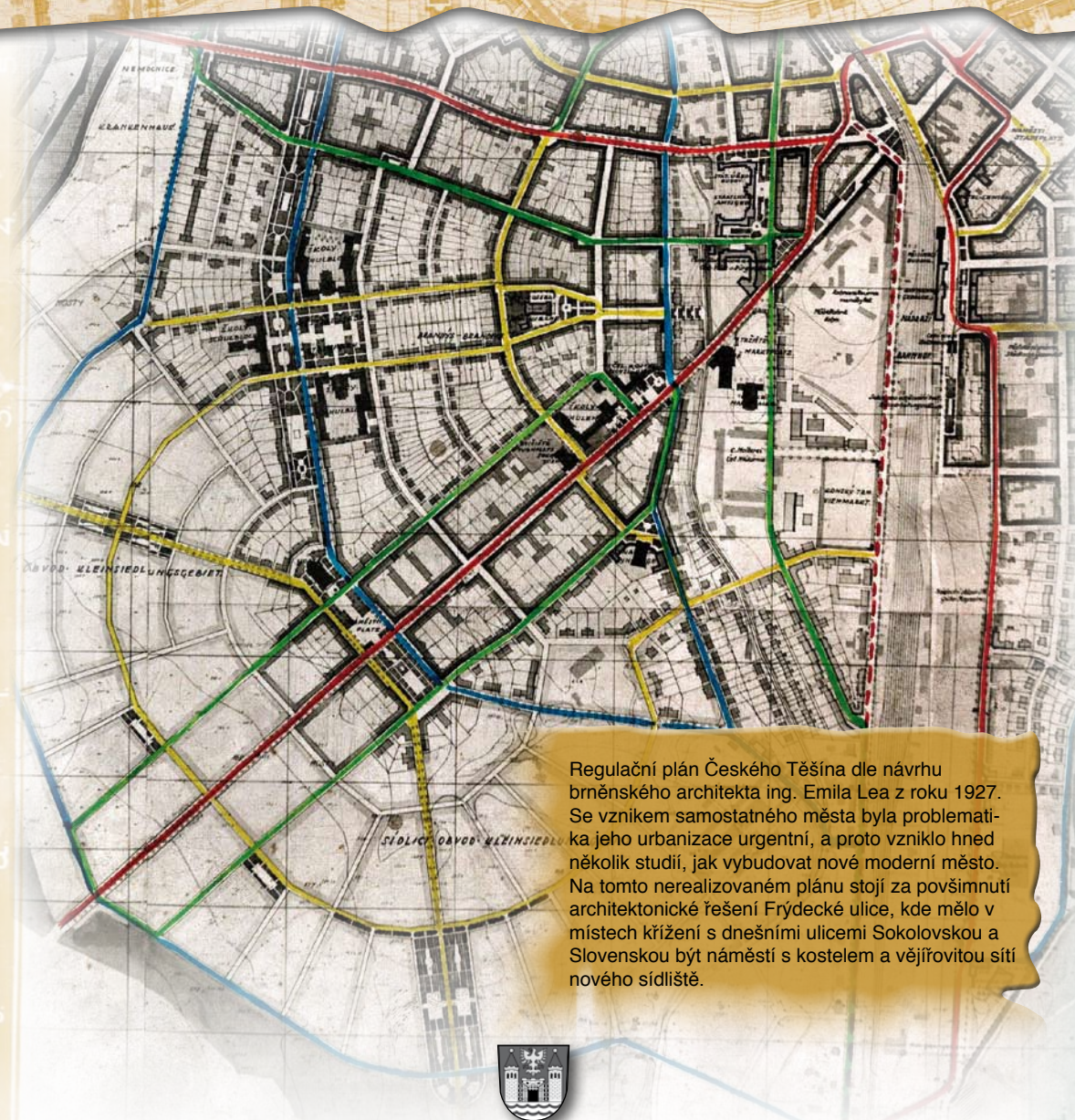
Organizátoři konference:

Muzeum Těšínska
Hlavní třída 15
737 01 Český Těšín
tel.: +420 558 761 211
<http://www.muzeumct.cz>

Slezská univerzita v Opavě
Na Rybníčku 626/1
746 01 Opava
tel.: +420 553 684 111
<http://www.slu.cz>

Organizace konference – kontakt:

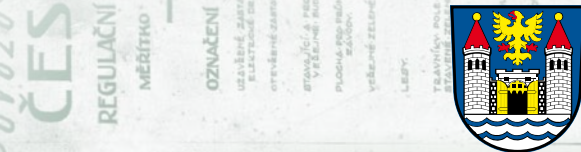
PhDr. Jan Al Saheb
e-mail: alsaheb@muzeumct.cz
tel.: +420 558 761 228
Muzeum Těšínska
Hlavní třída 15
737 01 Český Těšín

Regulační plán Českého Těšína dle návrhu brněnského architekta ing. Emila Lea z roku 1927. Se vznikem samostatného města byla problematika jeho urbanizace urgentní, a proto vzniklo hned několik studií, jak vybudovat nové moderní město. Na tomto nerealizovaném plánu stojí za povšimnutí architektonické řešení Frýdecké ulice, kde mělo v místech křížení s dnešními ulicemi Sokolovskou a Slovenskou být náměstí s kostelem a vějířovitou sítí nového sídliště.

Texty: PhDr. Jan Al Saheb, PaedDr. Zbyšek Ondřeja
Obrázový materiál: sbírky Muzea Těšínska
Grafika: UPGRADE CZ s. r. o., Ostrava
Tisk: Printo, spol. s r.o.

Vydalo: Muzeum Těšínska, p. o., Hlavní tř. 15, 737 01 Český Těšín

Muzeum Těšínska a Slezská univerzita v Opavě
si Vás dovolují pozvat na I. část mezinárodní vědecké konference

ČESKÝ TĚŠÍN 1920–1989

(k 90. výročí vzniku města)
s názvem

VZNIK A VÝSTAVBA MĚSTA V MEZIVÁLEČNÉM OBDOBÍ

Akce se uskuteční pod záštitou hejtmana Moravskoslezského kraje
Ing. Jaroslava Palase a starosty města Český Těšín Ing. Víta Slováčka

ve čtvrtek 20. května 2010
v Bílé galerii Těšínského divadla v Českém Těšíně
Ostravská 67

Vědecká konference u příležitosti 90. výročí vzniku „města na hranici“

Téměř dva roky po ukončení první světové války – 28. července 1920 padlo na tehdy probíhající pařížské mírové konferenci rozhodnutí o vytýčení státních hranic mezi Československou republikou a Polskem na Těšínsku, Oravě a Spiši. Prakticky došlo k realizaci návrhu velvyslanců „čelných mocností spojených a sdružených“, tedy Spojených států, Británie, Francie, Itálie a Japonska, k němuž dospěli na základě společné polsko-československé vládní deklarace podepsané v belgickém Spa 10. července 1920 o souhlasu s arbitrážním rozhodnutím velmocí. I když správa nad přidělenými částmi území Těšínska, Oravy a Spiše byla předána polským, resp. československým úřadům až 10. srpna 1920, všeobecně bývá za datum vzniku Českého Těšína považován právě 28. červenec 1920.

Rozhodnutí konference rozdělilo historická území Těšínska, Oravy a Spiše na dvě části – polské a československé. Nová státní hranice byla na Těšínsku, ale vedena zčásti po řece Olši, a to tak, že přinesla i rozdělení dosud jednotného katastru města Těšín. Zatímco polskému státu bylo přiznáno celé historické jádro města, Československé republice připadlo území na levém břehu řeky. Prakticky se jednalo o řídce zastavěná předměstí s jedinou hlavní ulicí, tzv. Saskou kupou, zato však s nádražní budovou Košicko-bohumínské dráhy. Hranice na mostě přes Olši přešla i dosud fungující jedinou tramvajovou linku v Těšíně, která od roku 1911 spojovala právě toto nádraží s náměstím v centru města.

Symbolem prvorepublikového Českého Těšína se stala kavárna a restaurace Avion ležící přímo u státní hranice s Polskem. Byla postavena v roce 1933 ve funkcionalistickém slohu. Na střeše kavárny byla k dispozici vyhlídková terasa s bufetem nabízející výhled na Hradní vrch s Piastovskou věží a rotundou v polském Těšíně. Tento objekt, významné centrum kulturního a společenského života města, byl demolován počátkem čtyřicátých let. V letošním roce bude otevřena jeho replika.

Jedním z mnoha moderních objektů vystavěných v Českém Těšíně v období 1. republiky byl Poštovní a telegrafní úřad v sousedství nádraží Košicko-bohumínské dráhy. Stavbu provedla podle projektu ing. Josefa Zdražila z Prahy firma Joži Dvořáka ze Slezské Ostravy. Byla dokončena v prosinci 1931 a svému účelu slouží dodnes.

Kostel Českobratrské církve evangelické (dnes Církve bratrské) na Frýdecké ulici byl vystavěn v letech 1928–1929 podle projektu Edvarda Davida. Dne 6. června 1937 byl vedle něj odhalen betonový pomník těšínského rodáka, evangelického kněze a básníka Jiřího Třanovského (1892–1937). Sousední budova „Státního československého reformního reálného gymnasia“ byla vystavěna v letech 1932–1935 podle projektu Jaroslava Fragnera z Prahy a představuje kvalitní ukázkou meziválečného funkcionalismu.

I když s rozhodnutím velvyslanecké konference byl málokdo spokojen, tento mezinárodní přijatý kompromis přinášel na Těšínsko uklidnění a nabízel nové perspektivy vývoje levobřežní části původního Těšína. Pro československou vládu se stalo vystavění celého nového města, pojmenovaného napříště už jako Český Těšín, doslova otázkou prestiže. Svědčí o tom i poskytnutí mimořádné vládní půjčky na výstavbu budov škol, kostelů, celých ulic, obytných domů a budov radnice a městských úřadů. Český Těšín jako správní, politické, vzdělanostní, obchodní a především přirozené dopravní středisko celé české části Těšínska do značné míry také přejal funkce původního krajského a okresního města Těšína. Záhy proto bylo přikročeno i k výstavbě nových okresních správních budov, budov moderních středních škol, soudů, poštovního úřadu i kasáren, které nahradily ty, jež zůstaly za hranicí na polském území. Bylo to právě meziválečné období, kdy toto město vyrostlo do dnešní podoby. Je zjevné, že budování nového města se odehrávalo na pozadí budování celé nové republiky a do značné míry sdílelo a odráželo i osudy celého státu. Významnou roli při rozhodování o podpoře, jakou československý stát výstavbě Českého Těšína věnoval, sehrál i první československý prezident Tomáš Garrigue Masaryk, který město osobně navštívil v červenci 1930.

Zřejmě žádné jiné české město nevděčí za svůj vznik a existenci výsledkům složitých vojenských zásahů a diplomatických jednání tak, jako Český Těšín. Toto „město na hranici“ je oproti všem ostatním výjimečné – vyvíjí se poněkud nezvykle v prostoru, který je z východní strany dán průběhem české státní hranice. Ta podmínila vznik města a determinuje existenci Českého Těšína jako samostatného města s vlastní samosprávou i dnes. Respektování principů mezinárodního práva, přijatých hraničních dohod i dalších úmluv a závazků, nadřazených právu vnitrostátnímu, stálo nejen za vznikem města, ale i jeho budováním a dalším rozvojem a nakonec ovlivňovalo a ovlivňuje i každodenní život jeho obyvatel.

Po devadesáti letech historie Českého Těšína se Muzeum Těšínska společně se Slezskou univerzitou v Opavě rozhodlo uspořádat vědeckou konferenci, která by připomenula jak složité počátky vzniku města, tak jeho další výstavbu a vývoj, a to v kontextu širšího sledovaného území českého Těšínského Slezska na pozadí vývoje československého státu. Dá se říci, že Český Těšín získal solidní základy samostatného města v letech 1920–1938. Proto je právě tomuto období věnováno celé první – jarní – jednání naší vědecké konference. Další osudy města, a to až do roku 1989, pak přiblíží podzimní jednání konference ve druhé části.

PaedDr. Zbyšek Ondřejka
ředitel Muzea Těšínska

Dominantou nové obytné městské čtvrti Rozvoj se stal kostel Německé evangelické církve (dnes slouží Českobratrské církvi evangelické) na Kostelním náměstí (dnes nám. Dr. Martina Luthera). Nejstarší ze tří evangelických kostelů Českého Těšína, vystavěných v období 1. republiky, vznikl v letech 1926–1927 podle projektu Wilhelma Schöna a Józefa Koziela. Sousední budova fary (za kostelem) je z roku 1931.

Dne 28. října 1924 byl u příležitosti slavnostního otevření České obecné a měšťanské školy na Mechové (dnes Komenského) ulici odhalen pomník T. G. Masaryka z dílny Františka Úprky. Jednalo se první prezidentův pomník svého druhu na českém Těšínsku.

Budova radnice na Radničním náměstí (dnes náměstí ČSA) byla vystavěna v novorenesančním slohu v roce 1928 českotěšínskou firmou Eugena Fuldý podle projektu Viléma Richtra z Moravské Ostravy na pozemku rodiny Tetlových. Dům Tetlových z poloviny 19. století stál uprostřed nově vzniklého náměstí až do roku 1932. Slavnostní otevření radnice se konalo 1. února 1929. V radnici sídlily všechny městské instituce.